

Пирог Г.В. Образ демонічних сил в свідомості осіб юнацького віку / Г.В. Пирог, В.С. Галайко // Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні : Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 23-24 лютого 2018 р.). – Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2018. – Ч. 1. – С. 93-95.

НАПРЯМ 5. СОЦІАЛЬНА І ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Пирог Г. В.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри теоретичної та практичної психології*

Галайко В. С.

магістрант

Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

ОБРАЗ ДЕМОНІЧНИХ СИЛ В СВІДОМОСТІ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

В сучасному світі вплив науки, технологій і атеїстичного світогляду на людей, особливо молодь, все збільшується. Процес секуляризації призвів до того, що релігія втратила своє абсолютне значення в житті як суспільства, так і людини, у відношенні до неї спостерігається велика розбіжність – від повного прийняття до абсолютного заперечення [1]. При цьому характер релігійних образів в свідомості людей значно змінюється – вони втрачають сакральність, таємничість, стають утилітарними та приземленими.

Категорія образу в психології найбільш яскраво відображає прояви індивідуального й колективного несвідомого. Для психоаналізу й аналітичної психології вона, фактично, є основним матеріалом для роботи. Психічні образи,

в розумінні З. Фрейда, пов'язують людину не з об'єктивною реальністю, а з внутрішнім світом, відображаючи його підводні течії та колізії, і представляють собою транслятор викривлених реалій дійсності, що представлені у внутрішньому світі людини [3].

Аналіз категорії образу у К.-Г. Юнга пов'язаний з ключовим поняттям архетипу. Колективна частина несвідомого «... не індивідуальна, але універсальна; на відміну від особистої душі, в ній укладено зміст і способи поведінки, які присутні скрізь і у всіх людей» [4, с. 86]. Складовими частинами колективного несвідомого є архетипи як визначення колективного несвідомого, які розпізнаються в нашому досвіді, як правило, в образах.

Релігійні образи – це емоційно наповнені релігійні уявлення, утворення на межі свідомого і несвідомого. Їх джерелом можуть бути як особисті переживання, що потрапили під релігійну міфологізацію, так і образи, що міфологізовані на рівні культури й були прийняті людиною у процесі

93

виховання. Структура релігійних образів досить складна, багаторівнева, включає утворення різного походження [2].

Одним із найпоширеніших образів, що побутують в релігійній та міфологічній свідомості, є демонічні сили. К. Юнг вважав, що «чаклун» і «демон» – міфологічні фігури, які висловлюють невідоме, «не-людське» почуття, і не можуть бути застосовані до певної людської особистості [4], хоча у вигляді побутових суджень все ж проектується на оточуючих.

З метою вивчення образу демонічних сил у свідомості сучасних українців юнацького віку було проведено пілотажне емпіричне дослідження, а саме асоціативний експеримент. Всі досліджувані вважають себе християнами. В основу дослідження було положено припущення, що у зв'язку з процесом секуляризації в осіб юнацького віку матимуть уявлення про демонічні сили як про щось нереальне, ілюзорне, вигадане, нафантазоване.

Дослідження показало, що найчастіше юнакам та юнкам спадали на думку наступні асоціації на вислів «Демонічні сили»: «пекло», «темрява», «духи», «відьма», «гріх», «демон», «диявол», «душа», «злість», «пентаграма», «потойбіччя», «сила», «смерть», «спокуса», «чорт».

Зібрані асоціації було об'єднано за семантичною близькістю в 9 категорій. Найбільш значущими категоріями стали «Міфологічні фігури» та «Релігійні поняття». Категорія «Міфологічні фігури» охопила 22% всіх асоціацій, до неї увійшли такі асоціації, як «духи», «відьма», «демон», «диявол», «чорт», «янгол», «мавки», «привиди», «домовики» та ін. До категорії «Релігійні поняття» (18% всіх асоціацій) увійшли такі асоціації, як «пекло», «гріх», «душа», «потойбіччя», «релігія», «апокаліпсис» тощо.

Значне місце посідають категорії «Таємничість», «Страшне», «Психофізіологічні переживання». Категорія «Таємничість» об'єднала наступні асоціації: «загадкове», «магічне», «містика», «надприродне», «цікаве» та ін. (13% всіх асоціацій). До категорії «Страшне» увійшли «темрява», «смерть», «тьма», «морок», «зло» тощо (12% всіх асоціацій). Психофізіологічні переживання, що асоціюються з демонічними силами, включають «злість», «агресію», «виснаження», «веселощі», «смуток», «жах», «ненависть» та ін. (12% всіх асоціацій).

Менш значними є категорії «Поп-культура» (5% асоціацій), що пов'язана з кінопродукцією, «Сексуальні переживання» (5% асоціацій), що включає «спокусу», «вроду», «привабливість», «пристрасть» тощо, та «Сила» (4% асоціацій) («сила», «непереможне», «влада» тощо). Інші асоціації займають 10% і мають неповторний, індивідуальний характер (наприклад, «вогонь», «зілля», «ліс» та ін.).

Отримані у результаті проведення асоціативного експерименту дані показують, що вміст образу демонічних сил в свідомості юнаків та юнок, в основному, наповнений міфологічними фігурами й релігійними поняттями, пов'язаний з психофізіологічними та емоційними переживаннями таємного і страшного.

Цей результат дослідження кардинально відрізняється від зазначеної в дослідженні гіпотези, тобто, за даними дослідження, образ демонічних сил для сучасних молодих українців не є чимось нереальним, ілюзорним, вигаданим, а, навпаки, наповнений великою кількістю одушевлених істот, включений в диференційований світ релігійних понять, пов'язаний з емоційними, іноді, навіть, сексуальними переживаннями та індивідуальним досвідом. Можна припустити, що образ демонічних сил в свідомості молодих людей є древньою міфологемою, що досі не втратила свою силу. Це – архетипічна схема, що продовжує активуватися в свідомості юних осіб, об'єднуючись з релігійним та культурним спадком, що передається, переважно, через виховання та є частиною вмісту колективного несвідомого. Також можна припустити, що образ демонічних сил є проявом внутрішніх переживань людини, що проявляються в певних емоційних, психофізіологічних переживаннях, пов'язаних з таємничим, зі страхом невідомого та частково сексуальними відчуттями.

На основі проведеного дослідження не можна стверджувати, що особи юнацького віку вірять в демонічні сили. Проте, дослідження показало, що цей образ в свідомості юнаків та юнок є яскравим, багатограним, змістовно та емоційно наповненим.

Список літератури:

1. Пирог А. Трансформации христианских ценностей в современном украинском обществе / А. Пирог // Горизонты образования. - Севастополь, 2004. - №1. – С. 105-110. – Режим доступа: <http://eprints.zu.edu.ua/23296/>
2. Пирог Г. Психологічні аспекти функціонування релігійних цінностей (християнський аспект) / Г. Пирог // Українське релігієзнавство : Бюлетень Української Асоціації релігієзнавців і Відділення релігієзнавства Інституту

філософії імені Г.С.Сковороди НАН України. – Київ, 2006.– Вип. 39. – С. 93-102.

3. Фрейд З. Психология бессознательного: Сб. произведений / Сост., науч. ред., авт. вступ. ст. М.Г. Ярошевский. – М.: Просвещение, 1990. – 448 с.
4. Юнг К. Г. Алхимия снов. Четыре архетипа. – М.: Медков С.Б., 2014. – 312 с.